

AHOLINI ISH BILAN TA'MINLASH MASALALARI

D.Jabborov

Jizzax politexnika instituti
Iqtisodiyot va menejment kafedrası o'qituvchisi

S.Baxtiyorova

Kibersport fakulteti talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16081583>

Annotatsiya. Ushbu maqolada aholini ish bilan ta'minlash sohasidagi muammolar, ishsizlikning sabablari va shakllari, mehnat bozoridagi tarkibiy nomutanosibliklar, mehnat migratsiyasi va rasmiy bandlik darajasi tahlil qilinadi. Shuningdek, ish o'rinlari yaratish bo'yicha davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari, xususiy sektorning o'рни, kasb-hunarga yo'naltirish va raqamli iqtisodiyot doirasidagi bandlik imkoniyatlari chuqur yoritiladi. O'zbekiston tajribasi xorijiy mamlakatlar bilan solishtirilib, bandlikni oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: bandlik, ishsizlik, mehnat bozori, ish o'rinlari, kasb-hunar, mehnat migratsiyasi, raqamli iqtisodiyot, davlat siyosati, xususiy sektor, rasmiy bandlik

Annotation. This article explores key issues related to employment, including the causes and types of unemployment, structural mismatches in the labor market, labor migration, and the level of formal employment. The paper highlights government policy priorities for job creation, the role of the private sector, vocational guidance, and employment opportunities in the digital economy. It also compares Uzbekistan's experience with international practices and proposes recommendations for improving employment rates.

Key words: employment, unemployment, labor market, job creation, vocational education, labor migration, digital economy, government policy, private sector, formal employment

Aholini ish bilan ta'minlash har qanday mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Ishsizlik darajasining yuqoriligi ijtimoiy tengsizlik, kambag'allik, jinoyatchilik kabi salbiy holatlarning kuchayishiga olib keladi. Shu bois, ish o'rinlarini yaratish va mehnat resurslaridan samarali foydalanish davlat siyosatining doimiy e'tibor markazida turadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan bandlikka oid qabul qilingan konseptual qarorlar, "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari" kabi dasturlar bu yo'nalishdagi muhim tashabbuslar bo'lib xizmat qilmoqda.

1. Mehnat bozorining zamonaviy holati va ishsizlik muammolari

1.1. Ishsizlikning asosiy shakllari:

- **Friksion ishsizlik** – ish izlash davrida yuzaga keladi;
- **Tarkibiy ishsizlik** – kasb va malakalar talabga mos kelmasligi natijasida;
- **Siklik ishsizlik** – iqtisodiy pasayishlar oqibatida yuzaga keladi;
- **Yoshlar ishsizligi** – ish tajribasi yo'qligi sababli.

O'zbekistonda yoshlar o'rtasida ishsizlik darajasi nisbatan yuqori bo'lib, ularning kasb-hunar mosligi va bozor talabiga mos kelmasligi muammoni kuchaytirmoqda.

2. Ish bilan ta'minlashda davlat siyosatining roli

Davlat bandlikni ta'minlashda quyidagi mexanizmlar orqali faoliyat olib bormoqda:

- **Yillik bandlik dasturlari** – har yili minglab ish o'rinlari yaratiladi;
- **“Har bir oila – tadbirkor” dasturi** – oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash;
- **“Yoshlar daftari” va “Ayollar daftari”** orqali maqsadli guruhlar bandligini ta'minlash;
- **Hududiy bandlik markazlari** orqali ish izlovchilarga xizmat ko'rsatish;
- **Ijtimoiy bandlik** loyihalari – ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni ish bilan ta'minlash.

3. Raqamli iqtisodiyot va yangi ish o'rinlari imkoniyati

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi yangi ish o'rinlari yaratishda muhim o'rin tutadi:

- **Frilanserlik**, masofaviy ish usullari, IT xizmatlar;
- **Onlayn platformalar orqali xizmat ko'rsatish** (masalan, dizayn, tarjima, dasturlash);
- **Startup loyihalar va texnoparklar** bandlikning yangi shakllarini shakllantirmoqda.

Bu esa ayniqsa yoshlar va ayollar uchun o'zini-o'zi band qilish imkonini kengaytirmoqda.

4. Xorijiy tajriba: Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya misolida Germaniya:

- Dual ta'lim tizimi orqali kasbga tayyorlash;
- Ish beruvchilar bilan bandlik markazlari o'rtasidagi uzviy aloqa;
- Malakani doimiy yangilashga qaratilgan dasturlar.

Yaponiya:

- Kompaniyalarning umrboqiy bandlik siyosati;
- Ishchi kuchiga bo'lgan talabni oldindan prognoz qilish tizimi.

Janubiy Koreya:

- Raqamli iqtisodiyot orqali yoshlar bandligini ta'minlash;
- Innovatsion sektorlar uchun mehnat yarmarkalari va grantlar.

Ushbu tajribalar O'zbekiston uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, kasbga yo'naltirish, malaka oshirish va xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash borasida tatbiq etilishi mumkin.

5. O'zbekiston uchun bandlikni rivojlantirish bo'yicha takliflar

- Kasb-hunar ta'limi tizimini mehnat bozori bilan uyg'unlashtirish;
- Hududlarda xizmatlar sektorini rivojlantirish orqali bandlik imkoniyatlarini kengaytirish;
- Ayollar va yoshlar uchun masofaviy ish o'rinlarini yaratish;
- Yashirin bandlikni rasmiylashtirish orqali soliqqa tortiladigan ish o'rinlarini ko'paytirish;
- Mehnat migratsiyasini tartibga solish va qaytgan muhojirlarni qayta kasblarga o'qitish.

Aholini ish bilan ta'minlash – bu faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi eng muhim vositadir. O'zbekiston sharoitida mehnat bozorining o'zgaruvchan talablariga mos tizim yaratish, raqamli iqtisodiyot imkoniyatlarini ishga solish, kasbga yo'naltirish va xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash orqali bandlik darajasini sezilarli oshirish mumkin. Aholi bandligi davlatning ijtimoiy siyosati samaradorligining real ko'rsatkichi sifatida doimiy e'tiborda bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi rasmiy ma'lumotlari – www.mehnat.uz
2. Jahon banki – Employment Policy and Labor Market Overview (2024)
3. ILO – International Labour Organization Employment Reports
4. Statistika agentligi ma'lumotlari – www.stat.uz
5. Germaniya Mehnat Agentligi (Bundesagentur für Arbeit) tajribasi
6. Raqamli iqtisodiyot bo'yicha IT Park Uzbekistan tahlillari

